

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ความดี ความเก่ง และความสุข เป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา (กรมวิชาการ, 2542 ก) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 ซึ่งมีหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนมีสาระสำคัญคือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพการจัดการศึกษาจะต้องเน้นความรู้คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ก็เช่นเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ (กรมวิชาการ, 2545 ก) ซึ่งในกลุ่มการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ มีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและ เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือ

วิธีการใหม่ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานอาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน (กรมวิชาการ, 2545 ข)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวถึงผลการวิจัย การจัดการเรียนการสอน วิชาอาชีพให้ผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต้องมี แนวการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. สาขาวิชาอาชีพที่เปิดสอนจะต้องสอดคล้องกับแผนการผลิตของชุมชน
2. ผู้บริหารจะต้องมีความสนใจต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ และมองเห็น ศักยภาพของชุมชน เป็นผู้บริหารงานอย่างมีเป้าหมายและเป็นนักพัฒนา
3. ครูผู้สอนมีความเอาใจใส่ รู้จักพัฒนาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาและมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน มีขวัญกำลังใจ
4. ในการจัดการกระบวนการเรียนการสอน จะต้องเน้นทั้งความรู้ ทักษะ และปลูกฝัง ทศณคติที่ดีต่อวิชาชีพให้กับนักเรียน ควรเน้นให้นักเรียนมีคุณสมบัติในด้านความอดทน รู้จักคิด และสร้างงาน ปลูกฝังให้นักเรียนมีความคิดในกระบวนการวิทยาศาสตร์ ฝึกความเป็นระเบียบ ความละเอียดอ่อนของงานให้รู้จักมัธยัสถ์ นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนไม่ควรจำกัดอยู่ เฉพาะในโรงเรียน ควรให้โอกาสนักเรียนออกไปฝึกทักษะ หรือดูงานรวมทั้งฝึกภาคปฏิบัติใน สถานประกอบการ ตลอดจนมีกิจกรรมส่งเสริมการแสดงออกทางฝีมือของนักเรียนด้วย
5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนในแต่ละ แผนการเรียนวิชาอาชีพว่ามีหนทางในการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาแล้วอย่างไร ถ้าจะ ประกอบอาชีพส่วนตัวในสาขาวิชานั้นจะเป็นไปมากน้อยเพียงใด และคุณสมบัติของผู้เรียนใน การเรียนวิชาอาชีพแต่ละแผนควรมีความถนัดในด้านใด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 ก)

สภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทย ในด้านคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังใช้การสอนแบบเดิมคือการบรรยายไม่นั้น กระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และครูยังใช้สื่อการสอน ไม่มากนัก สำหรับการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น มีสถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 40 ที่เปิด โอกาสให้ผู้ปกครองและ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2542 ข) ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยหลายชิ้นที่พบว่าการจัดการศึกษาถูกกำหนดนโยบาย หลักการ

และแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ส่วนกลางมากเกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลจากชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องตัวเอง ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิต และช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ขาดการรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนไม่ได้นำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับทักษะกระบวนการ สถานศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาในเรื่องขาดเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพประกอบการเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชา (อังกูต สมคะเนย์, 2535; คำรง อัมทัต, 2536; กรมวิชาการ, 2538, 2539; ปรีชา อินทรสมพันธ์, 2542)

การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดการสอนโดยมุ่งเน้นทักษะและรายได้ ไม่ได้สนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่จะให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ รู้จักมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และมีคุณลักษณะที่ดี เช่นมีความรับผิดชอบ ขยัน อดทน ฯลฯ นอกจากจะทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ครอบคลุมเจตนารมณ์ของหลักสูตรแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหา เช่น การขาดแคลนเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์และบุคลากรครูผู้สอน ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่มักจะแก้ปัญหาโดยการของบประมาณและอัตราครู-อาจารย์เพิ่มขึ้น เมื่อไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรจากกรมสามัญศึกษา ก็ไม่สามารถหาทางเลือกอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาได้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 ข) จากปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรดังกล่าว นงราม เสงี่ยมพานิช, โสภณา ตาแก้ว, เกื้อกูด ชังใจ และกมลทิพย์ เมฆพุก (2534 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 ค) ได้ร่วมกันวิจัยเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า โรงเรียนต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และครูผู้สอนในด้านวิชาอาชีพ โรงเรียนต้องเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนและครูผู้สอน มีการส่งเด็กนักเรียนไปฝึกงานในสถานประกอบการในชุมชน การจัดการเรียนการสอนมิได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในโรงเรียน การเรียนการสอนต้องมีรูปแบบหลากหลายโดยเน้นเด็กนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการฝึกเด็กให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ออกไปฝึกไปสำรวจชุมชนแล้วกลับมาแบ่งกลุ่มพูดคุย ซักถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เด็กนักเรียนรู้จักนำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบพบเห็นมาทบทวน คิดวิเคราะห์ ซักถามทำให้เด็กเกิดความรู้ อยากเห็น มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ รู้จักวางแผน มีนิสัยรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ จึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอาชีพ ของหมวดอุตสาหกรรม โรงเรียนสวayıวิทยาการ
ประสบปัญหาในเรื่องขาดเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชา ทำให้โรงเรียนไม่สามารถจัดการเรียนการสอน
ในวิชาอาชีพบางรายวิชาได้ ทั้งที่พื้นฐานของชุมชนมีความพร้อม ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสใน
การเลือกเรียนวิชาอาชีพที่ตนสนใจได้

จากการสำรวจความสนใจของนักเรียนและผู้ปกครองถึงความต้องการเลือกเรียนใน
รายวิชาช่างอุตสาหกรรม ในรายวิชาเลือก 5 วิชาได้แก่ วิชาช่างไม้เครื่องเรือน วิชางานช่างสี
วิชางานช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร วิชาช่างปูน และวิชาช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ผลปรากฏว่า
นักเรียนและผู้ปกครองให้ความสนใจเลือกรายวิชา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ วิชาช่างซ่อม
รถจักรยานยนต์ ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร วิชาช่างปูน วิชาช่างไม้เครื่องเรือนและวิชางานช่างสี
ซึ่งโรงเรียนได้มอบหมายให้อาจารย์หมวดอุตสาหกรรม จัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อสนอง
ความต้องการของชุมชนแต่อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาช่างซ่อม
รถจักรยานยนต์ ไม่สามารถสนองความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองได้ โรงเรียนประสบ
ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ อังกุล สมคะเนย์ (2535) คำรง อัมพัทธ์ (2536)
ปรีชา อินทรมพันธ์ (2542) ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในรายวิชานี้ ขาดเครื่องมือ
วัสดุอุปกรณ์ ขาดสื่อการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ให้นักเรียนต้องเสียโอกาส ผู้วิจัย
จึงสนใจที่จะศึกษาการออกแบบการเรียนการสอนโดยยึดหลักการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ
ที่ประสบผลสำเร็จตามรายงานการวิจัย คือ การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น สถานประกอบอาชีพ
อิสระช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และออกแบบการเรียนการสอน
ตามขั้นการออกแบบการเรียนการสอนดั้งเดิม (Generic Model) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ
ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการออกแบบ ขั้นการพัฒนา ขั้นการนำไปทดลองใช้ และขั้นการประเมินผล
เป็นหลักในการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์
สื่อการเรียนการสอน แก้ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในรายวิชาช่างซ่อมรถจักรยานยนต์
เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาอาชีพมีประสิทธิภาพ และเพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 30 และมาตรา 24 “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
แต่ละระดับการศึกษา” และ “อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้
รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนผู้เรียนอาจเรียนรู้ไป
พร้อมกัน”

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบการเรียนการสอน เพื่อใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียน เรื่องการตรวจซ่อมรถจักรยานยนต์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน เพื่อใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียน เรื่องการตรวจซ่อมรถจักรยานยนต์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ที่ใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนได้ศึกษาสัมพันธ์กับชีวิตจริง สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
2. เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนวิชาช่างซ่อมรถจักรยานยนต์
4. เป็นการแก้ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในรายวิชาช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ของหมวดอุตสาหกรรม
5. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สนองต่อความต้องการของชุมชน ตรงตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา คือ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้

1. การออกแบบการเรียนการสอนตามขั้นตอนการออกแบบการเรียนการสอนดั้งเดิม (Generic Model)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวายวิทยาคาร ตำบลสวายอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่เลือกเรียนวิชาเพิ่มเติม ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การออกแบบการเรียนรู้การสอน หมายถึง กระบวนการพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ขั้นตอนการออกแบบการเรียนการสอนดั้งเดิม (Generic Model) ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) ขั้นตอนการพัฒนา (Development or Production) ขั้นตอนการนำไปทดลองใช้ (Implementation) และขั้นตอนการประเมินผลหรือควบคุม (Evaluation or Control) (ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2533; วารินทร์ รัตนิพรหม, 2542; นลอง ทับศรี, 2542, 2543)

2. ประสิทธิภาพการเรียนการสอน หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกณฑ์ 80/80 โดยพิจารณาจากการทำแบบฝึกหัดคะแนนการฝึกปฏิบัติระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน

80 ตัวแรก หมายถึง จำนวนนักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่สามารถทำคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียนได้คะแนนร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่สามารถทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนร้อยละ 80

3. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น หมายถึง สถานที่ประกอบอาชีพอิสระช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ และหัวหน้าช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ประจำสถานประกอบอาชีพอิสระช่างซ่อมรถจักรยานยนต์